

С.А.Вишневський

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії,
країнознавства та правознавчих дисциплін з методикою викладання
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)

ЦІНОВА ПОЛІТИКА НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В СІМФЕРОПОЛІ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ГОЛОС КРИМУ» У ПЕРІОД ОКУПАЦІЇ (1942 – 1943 рр.)

Дана стаття присвячується аналізу цінової політики німецької окупаційної влади у Сімферополі в роки окупації Криму. Розглянуто основні правила торгівлі на ринках міста, та основні покарання за їх не дотримання. Приділено, також, увагу цінам за користування міською бібліотекою, за навчання на курсах при ремісничому училищі, ювелірній справі. Проаналізовані матеріали окупаційної газети «Голос Криму», у яких йде мова про цінову політику німецької влади у Сімферополі в роки окупації півострова (1942-1944 рр.).

Ключові слова: газета, ринок, ціна, рубль, окупація, торгівля.

Данная статья посвящена анализу ценовой политики немецкой оккупационной власти в Симферополе в годы оккупации Крыма. Рассмотрены основные правила торговли на рынках города, и основные наказания за их несоблюдение. Уделено, также, внимание ценам за пользование городской библиотекой, за обучение на курсах при ремесленном училище, ювелирном деле. Проанализированы материалы оккупационной газеты «Голос Крыма», в которых идет речь о ценовой политике германских властей в Симферополе в годы оккупации полуострова (1942-1944 гг.).

Ключевые слова: газета, рынок, цена, рубль, окупация, торговля.

The investigation of the price policy was conducted on the basis of materials taken from the occupational newspaper "The Voice of Crimea" that was issued on the territory of the Crimea. "The Voice of Crimea" was the main periodical issue of the peninsular occupied by Germans. It was published from December 1941 to April 1944. The editors-in-chief were among the native citizens. The circulation of the edition reached 80 thousand copies.

The basic rules of trade in the markets of the city on the basis of the order of the German administration are analysed. The main punishments prescribed by the occupational authorities for disobedience are displayed. Also the attention is paid to the prices for using a city library, for training courses at a vocational school and jewellery. The characteristics of materials of the occupational newspaper "The Voice of Crimea" is given, where there is a speech about the price policy of the German authorities in Simferopol in the years of occupation of the peninsula (1942-1944).

The newspaper is of interest to scientific investigation because its articles contain information on the evolution of the tax law. The prices established in the Crimea by fascist invaders during the occupation of the peninsula are considered.

Key words: newspaper, market, price, ruble, occupation, trade.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день тема ринкових відносин і цінових ставок у період німецько-фашистської окупації України, зокрема території Криму, є абсолютно не дослідженою. У галузі торгівлі німецьке командування проводило не менш активну політику, ніж у сфері оподаткування або агітаційної роботи з населенням.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної історичної науки стає висвітлення раніше недоступного матеріалу та його критичне осмислення. Дослідження історії Великої Вітчизняної війни, подій на окупованих землях є надзвичайно актуальними для новітньої історії України та історії країн, які брали в ній участь.

Аналіз актуальних досліджень. До проблеми дослідження економічної політики німецької окупаційної влади неодноразово зверталися вітчизняні й зарубіжні історики-науковці – К. Курилишин, М. Коваль, О. Черкасов, О. Романько, О. О कोरोков та ін.

Майже завжди осторонь залишається економічний бік діяльності німецької влади, а саме цінова політика окупантів в Україні, зокрема в Криму. Саме тому особливого значення набуває вивчення та критичний підхід до висвітлення цієї проблеми німецькими й регіональними окупаційними газетами, які виходили для місцевого населення в рейхскомісаріаті Україна, зокрема в генеральній окрузі Крим.

Мета статті – висвітлити та критично обґрунтувати матеріал про цінову політику окупаційної політики зі шпальт газети «Голос Криму» для населення м. Сімферополь та Сімферопольської округи генерального округу «Крим» в 1942–1943 рр.

Виклад основного матеріалу. В роки Великої Вітчизняної війни, зокрема під час німецької окупації Криму, на півострові виходило кілька періодичних видань. До них належали газети «Голос Криму», «Феодосійський вісник», «Євпаторійські вісті» (з серпня 1943 р. «Визволення»), «Сакські вісті», «Хлібороб Тавриди», «Дойче Крим-Цайтунг» («Кримська німецька газета»), «Азат К'рим» («Вільний Крим»), журнал «Сучасник».

Основною серед них була газета «Голос Криму» – орган Сімферопольського міського управління, яка видавалася з грудня 1941 р. до квітня 1944 р. Газета спочатку виходила два рази на тиждень на двох сторінках, згодом три рази на тиждень на чотирьох сторінках. Головними редакторами призначалися місцеві жителі, серед яких В. Попов, А. Булдеев, К. Бикович. Фактично, посаду керівника газети займав начальник відділу преси при Штабі пропаганди Крим – доктор Маурах, з дозволу якого друкувався весь матеріал. Спершу тираж газети становив усього 3 тисячі, але до 1944 р. тираж газети зріс до 80 тисяч екземплярів. Редакція газети знаходилася у відділі культури міського управління по вулиці Салгирній, 26.

Першим важливим розпорядженням німецької адміністрації в цій галузі на сторінках газети «Голос Криму» стало видання 25 січня 1942 р. «Правил ринкової торгівлі», відповідно до яких торгівля на Сімферопольському ринку могла відбуватися лише по середах, суботах і неділях з 8 до 14 години, в інші дні тижня всяка торгівля на ринку заборонялася. Особам, які постійно займалися торгівлею (торговці-професіонали), пропонувалося отримати від міського управління патент, затверджений міською комендатурою. Особи, які не проживали в місті Сімферополі, але бажали торгувати на ринку, зобов'язані були отримати дозвіл міської комендатури на такий вид діяльності. Продаж м'яса та м'ясних продуктів заборонявся, оскільки німецька армія не повністю ними забезпечувалася. Роздрібна ціна окремих товарів встановлювалася міським управлінням після згоди з комендатурою, ціна мала бути виставлена на кожному товарі та спеціально контролювалася. Самовільне підвищення цін тягло конфіскацію товару і штраф. Від ринкових ларьків вимагалася беззастережна чистота, оскільки окупаційна влада постійно побоювалася спалаху інфекційних захворювань. Розпорядження польової комендатури і міської поліції підлягало тотальному контролю та виконанню. До осіб, які не виконували встановлені правила, застосовувалися заходи адміністративного впливу, а саме, накладався штраф та вилучався патент на право торгівлі [1, с. 4].

Нерідко міська комендатура друкувала в газеті відомості про розправи з тими, хто не побажав підкоритися її розпорядженням. Так, зокрема, 29 січня 1942 р. в № 9 газети «Голос Криму» повідомлялося, що за продаж товарів на місцевому ринку за спекулятивними цінами був засуджений до 2 місяців в'язниці Мемет Чілінгір, який проживав у місті Сімферополі, на Конторній вулиці, будинок № 14, а на товар накладено арешт [2, с. 4].

Уже 8 лютого 1942 р. жителям м. Сімферополя і його околиць міським управлінням повідомлено, що торгівля й обмін на Сімферопольському ринку дозволяється товарами домашнього побуту та продовольством по середах, суботах і неділях. Особи, які продавали й обмінювали з рук, сплачували збирачеві базарної контори 1 рубль; особи, які продавали або обмінювали з лотків, сплачували 3 рублі; особи, які продавали або обмінювали з підвод, сплачували 5 рублів. Отримана квитанція з оплати ставала дозволом на разове здійснення торгівлі, тобто тимчасово замінювала патент. Цього дозволу вистачало для людей, які таким видом заробітку займалися зрідка, він не поширювалося на торговців-професіоналів, яких окупаційна влада зобов'язувала купувати патент у встановленому раніше порядку [3, с. 4].

На початку 1942 р. в Сімферополі відкрили Центральну бібліотеку, спеціально до цієї події німецька адміністрація опублікувала в газеті правила користування бібліотекою. Пункт 2 цих правил встановлював для всіх жителів міста спеціальну плату за користування книгами: запис до бібліотеки 3 рублі, плата за місяць – 3 рублі, застава за книгу – 15 рублів, місячна плата за користування бібліотекою та читальним залом – 5 рублів [4, с. 4].

24 травня 1942 р. в Сімферополі відбулася футбольна зустріч між німецькою військовою командою і румунської збірної командою. Цей матч могли відвідати всі бажаючі, плата за вхід для дорослих становила 4 рублі, для дітей – 2 рублі [5, с. 2].

31 травня 1942 р. Міська комендатура зобов'язала всіх осіб, які мали в місті Сімферополі корів, щодня здавати літр молока за ціною 80 копійок [6, с. 4].

Окупаційна влада за час свого панування в Сімферополі розробила складну систему штрафів, які накладалися на мешканців міста за будь-яке порушення встановлених правил. Наприклад, 4 липня 1942 р. в Сімферополі вийшов наказ поліцейського управління, в якому повідомлялося, що зважаючи на почастишання випадків сказу собак, їх власникам у районі Сімферополя наказувалося ходити по вулиці тільки із собакою на прив'язі та тримати її в наморднику, у випадку порушення наказу на винного накладався штраф у розмірі від 10 до 200 рублів [7, с. 2].

Незабаром, 7 червня 1942 р., вийшла ще одна постанова сімферопольського міського управління від 2 червня 1942 р., в якій німецька адміністрація відзначала, що за фруктовими садами міста не ведеться належного догляду, дерева знищуються, і через це на мешканців міста, яким вони належали накладався штраф на суму до 500 рублів [8, с. 4].

Джерелом з досліджуваної теми можуть виступати й листи, які надходили від мешканців міста до редакції газети «Голос Криму», що, скоріш за все, демонстрували елементи німецької пропаганди. Найчастіше вони являли собою подяку німецькому окупаційному режиму. В одному з них вказувалося, що слюсарна майстерня на розі Північно-Західної та Тюремної вулиць стягувала неконтрольовану плату від 5 до 15 рублів за ремонт одного і того ж висячого замка, а стакан чорної кави і таблетку сахарину в місті можна було купити від 1 рубля 15 копійок до 4 рублів 50 копійок [9, с. 4].

Влітку 1942 р. в продаж надійшли короткі молитовники для православних, придбати їх можна було в друкарні № 2 за ціною 2 рублі за один екземпляр [10, с. 4].

У листопаді 1942 р. культвідділом Сімферопольського татарського комітету випущено з друку новий латинізований алфавіт татарської мови, який продавався за ціною 1 руб. в редакції газети «Голос Криму» [11, с. 4].

Інформацію про ціни в Сімферополі містила одна з рубрик газети «Голос Криму» – «Міська хроніка»: жіночі берети продавалися за ціною 50 рублів за штуку, махорка – 50 рублів за кг, а підвода поганих дров коштувала від 1500 до 2000 рублів [12, с. 4]. Ялинки до різдвяних свят жителі Сімферополя могли придбати за 15 рублів за штуку, чоловіче вовняне пальто – від 1500 до 1800 рублів, костюм чоловічий – 1400 рублів [13, арк. 4]. Кісткова мука в магазинах міста в грудні 1942 року реалізовувалася за ціною 1 рублів 50 копійок за кілограм. Чоловічі шкарпетки у взуттєвому магазині міського управління продавалися за ціною 9 рублів 60 копійок за пару [14, с. 4].

Вартість видачі дублікатів довідок про народження, смерть, шлюб, розлучення – 15 рублів [15, с. 4].

Для перевозок підводами німецькою адміністрацією, також, встановлювалася конкретна такса. Установи та підприємства платили 10 рублів на годину, військові – 5 рублів, з приватних осіб плата рублів у кінець. Окупаційною владою сумлінно відстежувалася робота всіх закладів у місті, в тому числі й лазні. Вартість квитків для відвідування становила: лазні – для дорослих – 3 рублі, для дітей старше 8 років – 2 рублі, дітей до 8 років із дорослими – безкоштовно; душ – 5 рублів [15, с. 4].

У грудні 1942 р. в газеті «Голос Криму» повідомлялося, що при ремісничому училищі Відділу культури Сімферопольського міського управління з 1 січня 1943 р. для підготовки десятників-будівельників і майстрів дорожнього будівництва, відкриваються курси. Плата за навчання становила 50 рублів в місяць, тривалість курсів – 12 місяців [16, с. 4].

21 січня 1943 р. в рубриці «У Сімферополі» повідомлялося, що з лютого 1943 р. бюро з трудового влаштування інвалідів почало прийом учнів для навчання ювелірної справи й інших спеціальностей точної механіки. В учні приймалися особи обох статей від 15 до 35 років. Протягом перших трьох місяців усім учням гарантувалося по 100 рублів стипендії, причому обіцялося, що за пенсіонерами збережеться пенсія [17, с. 4].

Наприкінці січня 1943 р. окупаційна влада налагодила поштовий зв'язок Криму з Німеччиною, що дало можливість кримчанам отримати будь-яку вісточку від своїх рідних, відправлених туди роботу. Листи до Рейху обов'язково мали оплачуватися готівкою або марками: відправлення – 1 рубль 20 копійок, отримання – 60 копійок [18, с. 4].

У той же час, для зручності публіки, головне управління харчування запровадило в міських їдальнях Сімферополя єдині ціни на обіди. За одну порцію першої страви, за новими правилами, стягувався 1 рубль (каша, хамса), або 2 рублі (м'ясо або смажена риба). Округлення цін до рубля, на думку окупаційної адміністрації, полегшувало розрахунки клієнтів їдалень з офіціантами і касирами [19, с. 4].

Що стосується цін на судові послуги в Сімферополі, то відомо лише те, що Сімферопольський мировий суд у ході розгляду однієї із справ, яка надійшла в квітні 1943 р., визначив суму виплати аліментів на утримання однієї дитини – по 500 рублів на місяць [20, с. 4].

До святкування Великодня в Сімферополі на міському ринку ціни, за даними часопису, знижувалися на 15–20 % [21, с. 4].

Щодо торгівлі німецькими товарами, то вона офіційно дозволялася, якщо тільки товари не були армійським майном [22, с. 4].

У № 113 газети «Голос Криму» в рубриці «По містах і районах Криму» є згадка про ціни в Євпаторії, де татарська громада у вересні 1943 р. організувала випічку та продаж дешевого хліба за ціною 27 рублів за кг пшеничного і 14 рублів – ячмінного. Планувалося, що частина доходу надійде для надання допомоги нужденним мусульманам [23, с. 4].

6 жовтня 1943 р. Сімферопольське міське управління видало розпорядження № 27, що встановлювало конкретні години торгівлі в місті: на вільному ринку в робочі дні – з 7 до 16 години, у неділю та святкові дні – з 7 до 14 години; в усіх магазинах, включаючи і лавки на вулицях – в робочі дні від 7 до 12 години та з 13 до 16 години, у неділю та святкові дні – з 7 до 12 години. Торговці сельтерською водою і солодощами (тільки цими товарами) – у робочі дні з 7 до 18 години. У неділю та святкові дні – з 7 до 16 години; торговці насінням, цигарками та квітами на вулиці – в робочі дні з 7 до 17 години, у неділю та святкові дні – з 7 до 15 години. Порушники часу торгівлі каралися позбавленням права на торгівлю [24, арк. 4].

Висновки. Таким чином, з усього вищесказаного випливає, що одним із важливих джерел інформації, який дає відомості, насамперед, про податкову та цінову політику німецько-фашистських загарбників у Криму, є окупаційна газета «Голос Криму». У період 1942–1943 років вона служила важливим засобом інформування жителів Криму про зміни та нововведення німецької адміністрації в області оподаткування, про введення патентних положень, зміну умов функціонування підприємств і приватних осіб, введення нових ставок заробітної плати на основі професійної диференціації, поступово розширюючи список оподатковуваних об'єктів до оподаткування всіх жителів міста Сімферополя і його околиць. Функція висвітлення фінансової політики німецької адміністрації на півострові окупаційної газети «Голос Криму» полягала в демонструванні поліпшення фінансової ситуації в Криму при окупантах, у підкресленні недосконалості та слабкості старої фінансової системи, а найголовніше, у створенні позитивного образу того, що з приходом німецької адміністрації та із введенням нової фінансової політики, нарешті, створилися умови для економічного зростання і процвітання жителів Криму.

У першу чергу газета «Голос Криму» була важливим засобом впливу німецької пропаганди на жителів півострова, тому на її сторінках друкувалася інформація, головним чином, вигідна німецькій адміністрації. Однак для наукового дослідження газета становить інтерес у зв'язку з тим, що в її статтях міститься інформація про еволюцію податкового законодавства і про ціни, встановлені в Криму німецько-фашистськими загарбниками в період окупації півострова.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Правила ринкової торгівлі // Голос Криму. – 25 січня 1942. – № 8 (14).*

2. *В місті* // *Голос Криму*. – 29 січня 1942. – № 9 (15).
3. *Нові правила торгівлі* // *Голос Криму*. – 8 лютого 1942. – № 12 (18).
4. *Правила користування бібліотекою* // *Голос Криму*. – 22 лютого 1942. – № 16 (22).
5. *Футбол* // *Голос Криму*. – 24 травня 1942. – № 42 (48). – 24 мая 1942.
6. *До власників корів* // *Голос Криму*. – 31 травня 1942. – № 44 (50).
7. *Наказ поліцейського управління* // *Голос Криму*. – 4 червня 1942. – № 45 (51).
8. *Постанова Сімферопольського міського управління* // *Голос Крима*. – 7 червня 1942. – № 46 (52).
9. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 1 липня 1942. – № 56 (62).
10. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 12 серпня 1942. – № 75 (81).
11. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 22 листопада 1942. – № 119 (125).
12. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 9 грудня 1942. – № 125 (131).
13. *«На міському ринку»* // *Голос Криму*. – 11 грудня 1942. – № 126 (132).
14. *«Торгове життя»* // *Голос Криму*. – 20 грудня 1942. – № 130 (136).
15. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 25 грудня 1942 р. – № 132 (138).
16. *Відкриваються курси* // *Голос Криму*. – 30 грудня 1942. – № 133 (139).
17. *«У Сімферополі»* // *Голос Криму*. – 21 січня 1943 – № 9..
18. *Поштовий зв'язок з Німеччиною* // *Голос Криму*. – 23 січня 1943. – № 10.
19. *«У магазині дешевше»* // *Голос Криму*. – 25 січня 1943. – № 11.
20. *У міському суді* // *Голос Криму*. – 7 квітня 1943. – № 42.
21. *Великодень!* // *Голос Криму*. – 21 квітня 1943. – № 48.
22. *Голос Крима*. – № 65 – 2 юня 1943 г.
23. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 4 серпня 1943. – № 92.
24. *«Міська хроніка»* // *Голос Криму*. – 25 серпня 1943. – № 101.
25. *«По містах і районах Криму»* // *Голос Криму*. – 22 вересня 1943. – № 113 – С. 4.
26. *Пожвавлення на ринку (боротьба з перекупниками)* // *Голос Криму*. – 6 жовтня 1943. – № 119.